

ממנה, במקום שבו היתה התיישבות יהודית זקופה במשך אלף שנים, מימי החשמונאים ועד הכיבוש הערבי, כשהיום באים ואומרים לנו, שהמקום הזה שאנחנו עומדים פה עליו, שמשקיף על ירושלים, זה אדמה פלשתינאית. כלומר, יש בעצם נסיגה מהרעיון הציוני, מהצדק, מזכויותינו על הארץ הזאת, שזה בסיס קיומנו, בלי זה אין לנו קיום כאן, וקבלת הרעיונות הכוזבים של יריבנו, שהצליחו לחדור לחוגים משמעותיים ביותר בחברה הישראלית ובחברה היהודית.

אני חושב שגם בעניין זה שייב היה אחד הבודדים, מיחידי הסגולה, שעמדו בלי הפסק, ואני אומר את זאת בצער, בלי הפסק, בלי מנגנון, בלי הסתדרות, בלי כספים, עמד עם מוחו הפורו ולבו הבורע, ונלחם את המלחמה הרעיונית כמעט לבדו. לא לגמרי לבדו, אבל כמעט לבדו. ואני, בעניין הזה, רוצה לומר לך, שהפעולה שלך, גם באמונה וגם ברעיון היא פעולה שהשאירה חותם. מדוע אני אומר זאת? משום שאני יכול לספר לך שבמהלך השנים, עם כניסתי לפעילות ציבורית, מטבע הדברים מתלקטים אנשים, באים אנשים, אנשים צעירים. הגיע הראשון לפני עשר שנים, שאלתי אותו – מה גרם לך? הוא בא דווקא מבית של קוראי **דבר**, אפילו כותבי **דבר**. שאלתי אותו: מדוע באת? והוא אמר: משום שישבתי פעם בטכניון ושמעתי הרצאה של שייב. ובא השני ואמר לי אותו דבר. לא אותה הרצאה אגב, במקום אחר. ובא השלישי, והרביעי, ואני חשבתי שהנה, יש פה באמת דוגמה למה שראוי שיהיה במדינה הזאת, ראוי שיהיה עם התנועה הזאת, וראוי שיהיה עם האמונה הזאת.

אני יכול להבטיח לך דבר אחד – ככל שהדבר יהיה תלוי בנו, ואני מאמין שהוא תלוי בנו, אולי באנשים שנמצאים פה, גם אלה שעוסקים בעשייה הפוליטית, וגם אלה שעוסקים בעשייה האידיאית, רעיונית, שבסופו של דבר מכתיבה את כיוון הפוליטיקה, הפוליטיקה הרי זה מאבק של זרם רעיונות, ותנועה שמפקירה את המאבק הרעיוני תיסחף, למעשה, תישטף בגל הרעיונות שאחרים יכתבו. אני מוכרח להגיד לך, ואני אומר זאת במלוא ההערצה, ובמלוא ההערכה לפעולה שלך – הדבר החשוב ביותר שאנחנו יכולים לעשות כממשיכי התנועה הציונית המדינית ותנועת התחייה היהודית הלאומית, הדבר החשוב ביותר שאנחנו נעשה כדי שנהיה ראויים לדוגמה שלך, זה למסד באופן שיטתי את הנחלת האמונה והרעיון. ואת שניהם, אני מבטיח לך, אנחנו נעשה. תודה לך שייב.

★

ויתעצב אל לבו

ישראל אלדד

ע רב טוב. אני מקווה שהיום, הנסיבות הן כאלה, שתאמינו לי, שאני במבוכה ממש פיזית. כי זה לראשונה בחיי שאני נאלץ לדבר בישיבה ונמנעות

ממני הקפיצות והתנועות והטיולים על הבימה הרגילים אצלי. אני מקווה שזה לא ישפיע על תוכן הדברים.

מה אומר ומה אדבר? בדברי הפתיחה המופלגים של ידידי-ידידנו, נתניהו, שאני מיווד שנים גם עם המשפחה. היום שוחחתי עם מישוהו, ומשום מה נתגלגלה השיחה על משפחות בישראל. אמרתי: רק עוד משפחה אחת כזאת ישנה בארץ ובציונות, זוהי משפחת אהרונסון. מטעמים שלא פה המקום לנתח אותם, ומן הראוי לנתח אותם, סיימה בטרגדיות. אני מקווה שמשפחת נתניהו תתקן את העוול ההיסטורי הזה שנעשה לציונות ולארץ-ישראל, ועוד תשבע הארץ והציונות נחת ממנה בתחומים שונים ורבים.

קודם כל נברך את המחברת שאף היא איננה מחוץ למשפחה, משפחת ד"ר ייבין, נשואה לד"ר זאב ייבין, ארכיאולוג, ומן הראוי להזכיר פה במסיבה זו את המשפחה. כולנו, גם אני, היינו מתלמידיו של ד"ר יהושע ייבין, ואין צריך לומר חלקו של אורי צבי גרינברג. רבות רבות למדנו ממנו, והיה מהעוזרים הראשיים. אורי צבי גרינברג הציע את השם "מחשבת מלכות ישראל" במקום "סולם למחשבת חירות ישראל". לא קינאתי בעדה כשהיא פנתה אלי לפני שנתיים ואמרה שהיא רוצה לכתוב ביוגרפיה שלי. אמרתי: אין לי ביוגרפיה, רעיונות – כן, ביוגרפיה אישית – אין לי. אני לא יאיר. היא התכוונה לכתוב ביוגרפיה רוחנית-אידיאולוגית. לא אישית שלי. זוהי הביוגרפיה של העם היהודי, ולה אני עוד אקדיש היום כמה מילים, מהי ביוגרפיה של העם היהודי.

כיניתי את ההרצאה בשם "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון", מחכמת חז"ל. גם שברי הלוחות מונחים בארון; ארון-הברית, כמובן שהכוונה לימים ההם, אבל הוא הארון שכולנו עומסים אותו על כתפנו, ארון ההיסטוריה היהודית, שעליה אצטרך להגיד כמה מילים, גם אם לא כולן משמחות. והיו לי היסוסים, היו לי ספקות, לומר דברים או לא; ידידי עורך העיתון **נתיב**, אריה סתיו, עודדני לעשות את זה. כשאנחנו מתבוננים סביבנו ברגע שאנחנו יכולים להתבונן בשקט, ואיננו מבינים, פשוט איננו מבינים, ולא פעם שואלים את השאלה הזאת – מה קורה פה? איך התאפשר הדבר הזה? זה לא רק עניין של נסיגה פיזית, של נסיגת צה"ל, כל מה שדיברת – הקו האנטי-ציוני. כשהציונות היא אחת התנועות, אולי היחידה, שאין כמותה בין כל התנועות האידיאולוגיות בעולם, אשר הצליחו, שהצדיקו את עצמן והצליחו; ובשיא ההצלחה, לפתע פתאום איזה מין התמוטטות – מה קורה פה? הרי מדובר פה לא באיזה עם, אני יודע, קווקזי, שמן האין בא, ומי יודע לאן הוא ילך מחר. אנו מוותיקי העמים בעולם, ומהתורמים הגדולים בעולם התרבות – מה קרה פה? פוסט-ציונות, פוסט-ציונות, שברי לוחות. לוח המפה של הארץ. גרוע מזה – לוח הנפש היהודי שבור.

אני חייב גם כמה מילות תודה לנתניהו על הפתיחה שלו, ל"הגיונות מקרא". טוב לשמוע, בייחוד בתנועה הלאומית, על הקשר העמוק הזה עם המקרא. בייחוד בימים שכל-כך רוצים לכתוש אותו, ולמחוק אותו מהחינוך היהודי. טוב לשמוע שבתנועה הלאומית יש הוגים, והוגים במקרא כיסוד.

מהו העמוד האחד שההיסטוריה שלנו כולה, שאנחנו עומסים וממשיכים לעמוס את ארונה על כתפנו? יציאת מצרים ומתן תורה. שימו לב, לסמיכות של שני הדברים

סודו, כד
שקראו

ספרד, ולא פעם אני שומע, הוא מספר לי סוד גדול, שכאשר עמד בראש היוצאים, כ-300 אלף מוגלים מספרד, לפני היציאה שמע בת-קול האומרת לו, לוחשת באוזן: "אל תדאג בני, היום אני מוציאה אותך, מגרשת מגלות אחת, בעוד חודשיים קולומבוס יגלה את אמריקה". זה ודאי היה במקרה, אם כי יש אומרים שאברבנאל, בעזרתה הכספית של המלכה איזבלה, עזר לקולומבוס. אולי אפשר להגיש חשבון ריבית מאז על העזרה הזאת.

ועוד תשעה באב אחד – בתשעה באב, לא במקרה, יצאה רכבת ראשונה מהאומשלגס-פלאץ בוורשה לאושוויץ. אצל היטלר לא היו מקרים כאלה. תראו את עומקם של חז"ל – בכייה לדורות. מה הקשר בין התנגדות הקואליציה הממשלתית, ובין חורבן בית-המקדש? יש קשר עמוק. גם אם ייבנה הבית, גם אם תקום המלכות, אם האמונה מתערערת – אין סיכוי, יבוא חורבן. לכן הם באו בזה אחר זה. האם אני מגיע למסקנה זאת, שהסיבה איננה יצחק רבין, או מפלגה זו או אחרת, אלא הסיבה היא עמוק אי-שם באופי של העם? כששאלתי את ידידי סתיו: "תגידי, לומר את הדבר הזה, או לא לומר את הדבר הזה? הרי יש בזה כדי לייאש!" החלטתי לומר אותו. אינני ראשון בזה.

מי עוד גדול מנביא הדור, מאורי צבי גרינברג, מזעזע היה בתיאורי החורבן שתיאר. לא פעם שאלתי אותו: אורי, למה זה? למה זה? והוא: כך אני רואה. ב-1922 כתב גרינברג פואמה בשם "במלכות הצלב" ומתאר גוים, גוים, גוים – 1922: הוא סיפר לי שביאליק שאל אותו: "איך אתה כותב דברים נוראים כאלה? אמרתי לו – כך אני רואה". זהו נביא. זהו הרואה.

אבל זאת היא הדרך שבה יש לגשת, על כל פנים, לא כשצריך לתת תשובה פוליטית אקטואלית היום, אני מאחל לו כל טוב לביבי, אבל אינני מקנא בו, בזה שיבוא ויסביר את הנסיגה מהגולן, או חלילה מהגליל מחר, באופי של העם היהודי מימי המרגלים. מי יבין? מי יקבל? אולי באמת יש בזה כדי לייאש. אולי באמת פה במעבר בין איש פוליטי, שחייב לתת את התשובה של היום, בלשון של היום, ובין היסטוריון שיכול להפליג למעמקים.

באחרונה אני עוד מגלה דברים במקרא. לפתע פתאום צף בעיני, צפה תמונה של אברהם אבינו. מי לנו גדול מאברהם אבינו? אז גם פתאום באברהם אבינו מצאתי דבר שזעזע אותי, ואחר-כך התחלתי להבין תופעות של ימינו אנו. כשאנחנו קוראים על תביעות להומניזם, ליחס הומניטרי לגבי אויבינו, אנחנו כועסים על זה. מה פירוש? אלה אויבינו, הם רוצחינו – מה זה יחס הומניטרי לגבי אויבים? ולפתע פתאום, הרי בן 85 אני, 80 שנה, שומע ולומד, קורא ספרי מקור, ואף פעם לא עלה בדעתי הדבר הזה. שימו לב: באותה חברון שדברים כה רבים ואולי מכריעים מתרחשים בה יום יום, עומד אברהם אבינו ומבקש שהקדוש-ברוך-הוא יסלח לסדום. לסדום – מה אכפת לך סדום? אם יש עשרה צדיקים בסדום – תסלח לסדום. הקדוש-ברוך-הוא רוצה להחריב את סדום. עומד אברהם אבינו בחברון ואומר לו: "סלח לסדום". יתרה מכך: "השופט כל הארץ לא יעשה משפט?" ממש חוצפה, אני אומר לכם; לא מצאתי תשובה עד היום הזה.

אמר לי מישהו דבר יפה, נדמה לי תלמיד מ"מרכז הרב", והוא אמר לי, לא איש קבלה דווקא, ישב בביתי לפני שבועיים, והוא אומר לי: "אברהם אבינו מבקש על אנשי

האלה, שני המעשים האלה. בלי יציאת מצרים ובלי מתן תורה – אין עם יהודי, לא קיים הדבר הזה. ושניהם, כמאורעות היסטוריים כבירים, הרי לא במקרה בידי נביא אחד, הוא אדון הנביאים, יציאת מצרים ומעמד הר סיני. אנב, שניהם – וזה חשוב ביותר לדעת – כפויים עלינו. "ביד חזקה הוציאנו ממצרים" – לא רצינו, זוהי האמת. על זה התכוונתי כשאמרתי: לומר את האמת היום, או לא לומר את האמת היום, גם אם היא עצובה. הרי יש הבדל, תבינו, אם אני אומר, שבאסונות שקורים לנו היום, והאסון הגדול ביותר הוא האווילות, הטיפשות הפוליטית, אשם יצחק רבין, מצאנו מי שאשם בזה, שעם ישראל נסוג מארץ-ישראל, יצחק רבין, הוא לא ראוי אפילו לשם הזה, שמעון פרס, ועוד שמות כאלה, או ממפלגה זו, או ממפלגה אחרת. אז בסדר, אז יש פוליטיקה, יש בחירות, או כל מיני דרכים אחרות לרוץ לממשלה, ואם הממשלה איולת ופושעת, קורה אצל עמים רבים. קרה בצרפת מה שקרה, קרה בארצות אחרות. האם, אני אומר, לא אשם יצחק רבין, אשמים אלה ראשי השבטים שהיו בעד נסיגה, שכפי שהזכרת יפה; אינני יודע מי בהשגחה העליונה סידר את ההרצאה הזאת ליום ראשון אחרי שבת פרשת המרגלים, פרשה מזעזעת.

לגבי עגל הזהב מצאו חז"ל תירוץ – אספסוף, ערב-רב, אספסוף עשה את עגל הזהב. המרגלים לא היו אספסוף? הם היו לא רק אנשי מפלגות, הרי מתוך שנים-עשר המרגלים שהסיתו, שהניפו את דגל הנסיגה הטוטלית עשרה היו נשיאי שבטים, מתוך שנים-עשר איש – קואליציה של עשרה נגד שניים; יהושע וכלב היו באופוזיציה. קואליציה אדירה בעד נסיגה. הרי אין הבדל, אתה רמזת על זה, בין תיאור התמונה מה קורה בארץ הזאת – גם השניים החלוצים, הלוחמים, המאמינים, וגם העשרה רואים את הארץ, גם על פרייה, גם על עושרה, גם על יופייה, ועל המבצרים ועל העם החזק היושב בתוכה. יהושע וכלב אינם יודעים שיש בעיה דמוגרפית בארץ הזאת? והערים בצורות? ואנחנו – עם שיצא ממצרים, שלא למד להילחם – הם לא רואים את הדבר הזה? התשובה היא שהכיבוש מובטח. אם יש חפץ ה' בכם, כמו אותה האמונה שדיברת עליה, שהיא הסגולה, וגם על הסגולה אגיד כמה מילים עוד, אז "עלה נעלה", והנה רוב אדיר. איזה פלא שאז לא ידעו, לא דיברו על בחירות, השם ישמרנו אילו החליט דור המדבר לעשות בחירות, להחליט על בחירות אם לעלות או לעלות – עשרה נגד שניים, רוב עצום – לחזור למצרים. רבותי, זה לא מדובר על לוס-אנג'לס, לא על ירידה לאמריקה, אלא למצרים. רק אתמול הייתם עבדים בארץ מצרים הזו, ועוניתם. לחזור לגלות איומה?

העם בכח. כשהעם שמע את דברי המרגלים – העם בכח, אומרים חז"ל. אתם בכיתם בכייה של לילה אחד, אני עושה אותה לבכייה לדורות, לדורות. אתם בכיתם הלילה הזה מפתח של עלייה, זה ייהפך לכם לבכייה לדורות. ספרו ומנו החכמים, ואכן חכמים היו, אני שואל שאלה הזאת שנים, עד היום לא קיבלתי תשובה – מדוע כל החכמים הם – ז"ל! אין חכמים חיים? אבל חכמים ודאי היו חז"ל. הם מנו וספרו והגיעו למסקנה, שהלילה ההוא היה תשעה באב. תשעה באב בו חרב בית-המקדש הראשון, בו חרב בית-המקדש השני, בו חרבה בית"ר, בו היה גירוש ספרד. לא במקרה, אני גר ברחוב אברבנאל שעמד בראש גולי

סדום, כדי שהוא יוכל אחר-כך לבקש, הוא ובניו, על עם ישראל ראה – ביקשנו רחמים גם על רשעי סדום, ודאי וודאי שצריך לרחם על עמך בית-ישראל! תירוץ יפה, תשובה לא. למזלנו, הקדוש-ברוך-הוא לא שעה לבקשתו. תארו לעצמכם מה היה בארץ הזאת, אילו סדום ועמורה היו במקום שכם ורמאללה, על-פי בקשתו של אברהם אבינו. אבל מה מתגלה פה? אותה תכונה שישנה בעם; על-כל-פנים אני רואה בזה חולשה. אותה תכונה לא נולדה אתמול, עם מרטין בובר שביקש שיחוננו את אייכמן. אברהם אבינו. האין בזה כדי להחריד?

משיחות כאלה עם אורי צבי גרינברג, שהיה אומר לי: "יש בנו גנים של דתן ואבירם". הייתי מנחם אותו, אומר: "אורי, אם אתה מאמין בגנים, יש גנים של דתן ואבירם, אז יש גם גנים של יהושע וכלב". הם יושבים פה, באו מאין שבאו, הלכו לאן שהלכו. אבל בין חיל החלוץ, בין המאמינים בעם ישראל, גנים של כלב ויהושע בר-נון.

כחשבתי על הדברים שלי היום פה, ולא תמיד הם מסודרים, חשבתי גם על דבר גיאוגרפי: איפה אנחנו נמצאים פה? במקרה או לא במקרה, מה טוב ומה יפה שהזדמנו דווקא הנה, במקום הזה – בין יריחו לירושלים, בין ראשית שחרורה של הארץ הזאת, עד לשיאו של דוד, בין יהושע ודוד. התחלה – יריחו, השיא – דוד, ירושלים. אנחנו נמצאים פה מעל הרהיטים, ואני כמו רואה, או כמו מרגיש, כמו חש, איזו עצמה, אפילו בעצמות היבשות האלו, מצדיקי דוד, יודעי תורה, לומדי תורה, עד מאיר פיינשטיין וברזני עולי גרדום, מתחת לאדמה הזאת, מצפים לתחייה. והמרגלים לא פסו. אינני צריך לדבר על הצד הפוליטי של המשמעות של הדבר הזה, שהרי כפי שאמרת בהתחלה – המזעזע בפרשת המרגלים, נשיאי העם – לסגת למצרים. ואולי אסור להגיד, אולי פה יש חילוקי-דעות בינינו. למזלנו, משה רבנו לא היה דמוקרט גדול, על-כל-פנים לא בתקופה ההיא.

אחרי היסוסים החלטתי לקרוא לכם קטע, כמה שורות שזעזעו אותי באחרונה. כותב מי שכותב, ולא אגיד מי: "אין לך מקום בבית", מדריכך נכשלו מאוד בחינוך שלך, (הבחור הזה דיבר על קו יותר תקיף נגד הערבים), הערך העליון הוא חירות האדם. כל אדם, לא רק יהודי. מזה נובעות גם הציונות וגם הדמוקרטיה. אם לא תהיה דמוקרטיה, נחיה בעולם שבו כל-דאלים-גבר, ואני לא רוצה לגדל בעולם כזה את ילדי". אמרתי, מטעמים מאוד עמוקים וכואבים לא אגיד מי אמר את הדברים האלה, אבל זה מזעזע אותי כבית-רי. דמוקרטיה, עם כל משקלה, עם כל יופייה, ואילו לא היתה פה דמוקרטיה, אני הייתי בוודאי אחד הסובלים הראשונים, אבל דמוקרטיה קודמת לצינונות? אני רוצה שהצינונות תהיה דמוקרטיה, בוודאי, חופש האדם. אבל היא לא יכולה להיות מותנית בה. עם במלחמה נגד גויים רבים, ונגד הרוב העצום הערבי פה, איננו יכול להרשות לעצמו. צריך להיות דמוקרטי במסגרת הצינונות. במסגרת הצינונות – מקסימום של דמוקרטיה. אבל לא מעל זה. הצינונות היתה כל-כך דמוקרטית, רבותי! העם היהודי נשאל אם הוא רוצה בצינונות? אילו נשאל –

* שבתי והרהרתי: ייתכן שבמאבקים הפנימיים בתוך האופוזיציה הלא-מית יהיה מאבק על דרכי האופוזיציה וגבולותיה. תהיה חשיבות לשם. הלא הוא בני בגין – חבר-כנסת.

אבוי היה לנו. הרי האמת היא שהיינו מיעוט בארץ הזאת, אבל קיומו, תחיתו של העם היהודי קודמים לכל. בתוך העם היהודי, בתוכנו, ברור שדמוקרטיה, ברור ששוויון, אף-על-פי שמה שכתוב פה, שעולם בלי דמוקרטיה – כל-דאלים-גבר, זה קצת מפוקפק מבחינה היסטורית. בת כמה היא הדמוקרטיה היפה הזאת? בת 200 שנה לכל היותר. לפני כן לא היה כל-דאלים-גבר, לפני כן לא היו ימים של שלום? יש גוזמה רבה. על-כל-פנים, העיקרון צריך להיות זה: כל עם והמשטר החולם אותו באותה שעה, באותו מקום. קומוניזם לא יכול להיות אותו קומוניזם שברוסיה או בארצות אחרות, אם הוא בכלל יכול להיות קיים. בראש וראשונה חירות האדם כפרט, בראש וראשונה חירותו של העם היהודי. בראש וראשונה. גם אם זה "אירצדקי" (במרכאות) לאחרים. על-כל-פנים, זוהי ההשקפה שלי, אולי רק של קבוצה קיצונית, אבל לא ראינו קדושה עליונה בזה שרוב יכריע. אם כי היום אין ספק אצלי על מה היה מכריע העם היהודי, אילו נשאל היום לגבי נסיגה ובייחוד לגבי ירושלים. אין כמעט ספק אצלי. אבל לא הייתי מתנה את ההחלטה בהחלטת הרוב. רוב יכול לטעות. אינני מדבר על הבררה.

אני חוזר לאותם שני מעמדות מכריעים בהיסטוריה שלנו – יציאת מצרים ומתן תורה. אמרתי – שניהם היו כפויים. יציאת מצרים היתה כפויה עלינו, לא רצינו לצאת. בחוזק-יד. ברגע מסוים כבר לא צריך היה כמעט לגרש אותנו. ומעמד הר סיני – כפה עליהם הר כגיגית, אמרו חז"ל, הקדוש-ברוך-הוא מרים את הר סיני, בני ישראל עומדים מתחת להר, והוא אומר להם – מקבלים אתם את התורה – מוטב, ולא – פה תהיה קבורתכם, אני מוריד עליכם את ההר הזה. אז כמובן כולם ענו בהתלהבות עצומה – נעשה ונשמע. בקשה כל-כך יפה. מה הדבר הזה בא לומר לנו? הדבר הזה בא לומר לנו, שהתורה כפויה עלינו, כפייה רוחנית כמובן, בלעדי התורה אין לנו חיים, אין לנו קיום. זאת היא הכפייה של התורה. שני דברים – יציאת מצרים, כלומר חירות גופנית, ומתן תורה – החירות הרוחנית. אל תקרא "חרות על הלוחות", כי אם "חירות על הלוחות". ואני אינני יכול, במידת מה, בגלל החינוך הפילוסופי שלי, לא לרדת עוד דרגה אחת יותר עמוק בהסבר ההיסטוריוסופי הזה. בספרות העולמית אין אולי פסוק יותר גדול, מאשר הפסוק הראשון שבתורה: "בראשית ברא אלוהים את השמים ואת הארץ". מה זה אלוהים? זה שברא בראשית, זה שברא את הראשית. כי ללא הגישה האמונית, אין לך הסבר פיזי או מתימטי לראשית, אין ראשית, יש אין-סוף. אם העולם קיים היום, ברגע זה, הרי היתה איזה ראשית. זה האלוהים, כלומר, הדבר הבלתי-מוסבר לנו. בראשית ברא, והמילה המיוחדת – ברא אלוהים. זה המונותאיזם, זו ראשיתו של המונותאיזם, אבל גם סופו. את השמים ואת הארץ. זה כבר שניים. זה כבר לא אחד. ובכל מקום שיש שניים, יש קרע ויש כיסופים אחד לשני. זוהי נקודת המרכז של כל הפילוסופיה של המקרא ושל היהדות. המאבק המתמיד בין שמים וארץ, ועל היסוד הרוחני והיסוד הפיזי. לנו אין הפיזיקה. אין. כשתרגמתי את ניטשה, חיפשתי מילה עברית למטפיזיקה ולא מצאתי. אבל מצאתי מדוע אין מילה למטפיזיקה: אצלנו לא מתה פיזיקה, ברוך השם. אבל הפיזיקה הזאת שאנחנו כל-כך דבקים בה, מאמינים בה, וצריכים לדבוק

ישראל הנוכח
הוא ארץ אגב
מבחינת

הציונות: מה, אנחנו נהיה ככל הגויים? גם לנו צבא? נגד שמואל הנביא, בתנאי שליד מלך זה יעמוד נביא. האיזון בין היסוד הפיזי והיסוד הרוחני. המוצא הוא – דוד המלך. על-כן דוד תופס את המקום המרכזי הזה ברעיון המשיחי ורעיון הגאולה, מכיוון שזהו דוד, מקים האימפריה היהודית הגדולה הראשונה, וזהו דוד נעים זמירות ישראל, מחבר ספר תהלים, זהו דוד המשורר, זהו דוד המנגן, זהו דוד איש הלב, וזהו דוד הלוחם, כשיש צורך בזה. על-כן בדמותו של דוד התרכזה האידיאולוגיה הפוליטית שלנו. או מלך שהוא בעצמו איש הרוח, המשורר היוצר, או מלך שליחו ישנו ישעיהו הנביא, שליחו יש הקונטרול הנבואית. שמים וארץ יחד נבראו. הניסיון הגדול לעשות את הסינתזה בין היסודות האלה, הפיזי והפוליטי והצבאי, נעשה בימי בית שני. בימי בית שני יש דבר שמן הראוי לעמוד עליו, גם אם יש בזה סכנה, ואני רואה את הסכנה הפוליטית שינצלו את דברי. בימי בית שני, קרוב ל-600 שנה, היו רק 70 שנה של עצמאות, של ריבונות פוליטית מלאה. יש שלטון יון ויש שלטון פרס. למזלנו היה אנטיוכוס מלך טיפוש. אילו היה חכם ולא היה מכריח את מתתיהו לאכול בשר חזיר – לא היה פורץ מרד החשמונאים. משמע, וגם לזה צריך לשים לב מבחינה היסטוריוסופית, שנה של גויים אלינו – יש בה כדי לסייע. ומי שבא ואומר, שהאנטישמיות מסייעת לציונות – אמת דיבר.

יש פסוק נפלא בפרשת וירא, בפרשת השליחות הראשונה שמשנה נשלח אליה. כתוב שם, שאלוהים אומר למשה: "וגם את בריתי אשר נשבעתי לעם זכרתי... וגם את נאקת בני ישראל שמעתי". יש שני מומנטים – יש ברית, כמו ביסוד מטפיזי, יסוד שמימי, והברית היא ארץ-ישראל ועם ישראל לעולם. ברית אירציונלית, אלוהית. וגם, ה-"יו" הזה מעניין אותי מאוד, וגם את נאקת בני ישראל שמעתי, ואני אוציא אותם מהנאקה הזאת. כלומר – היסוד האנטישמי. הא לכם כל הציונות על שתי המוטיבציות שלה. המוטיבציה האידיאית, אתה יכול להגיד אירציונלית, אבל אידיאית, והמוטיבציה הפיזית – יש הכרח בציונות. לא רק שהיא יפה, וטובה, ואידיאית, אלוהית – יש גם הכרח בה. הוא הדבר, אגב, אתם יכולים לתרגם את זה ללשון פוליטית, ואני יודע שפה, בציבור הזה, ובציבור הקרוב לציבור הזה, יש לפעמים אינחת מזה, שאנחנו מנמקים את התנגדותנו לנסיגה בכך שזוהי המולדת שלנו, זאת היא ארץ האבות שלנו. באים אחרים ואומרים – זה איננו נימוק. הנימוק הוא שיש סכנה, לרדת ולצאת, לרדת מהגולן זו סכנה, לצאת מרמאללה זוהי סכנה, זוהי סכנת חיים. אנחנו זקוקים לארץ-ישראל מטעמי ביטחון, זה מבטיח את קיומנו. רבותי, אינני יודע איך אצלכם, אני חושב שבציבור הזה יש מעטים מאוד, שמוטיבציה כזאת גורמת להם נחת. אם זאת היא רק הסיבה, ישב לו ברק, או ישב לו שחק מחר, בווינגטון או באיזה שהוא מקום, ויבטיחו – יש אמצעי ביטחון, מבטיחים לנו. ולא תבוא ותגיד – הם ירמו אותנו. אין לזה סוף, אם אתה לא סומך על שום הבטחה, על שום ברית – אין לדבר סוף. וזוהי האמת. והאמת היא שרק מיעוט מרגיש ככה, אבל בכל אופן היא מודה, אני רוצה בבית-לחם, כי זוהי המולדת שלי. לא כי יש לי ביטחון שם. אני רוצה בגולן, כי זוהי ארץ יהודית, כפי שהזכיר פה ביבי בקשר לרבין או לפרס, ש"הצהירו" שהגולן איננו ארץ-

עוד יותר, קשורה בשמים. ומכאן בא המונח המרכזי של הפילוסופיה שלנו – אלוהים בורא אדם בצלם אלוהים. אדם מן האדמה וצלם אלוהים בו. כלומר, המתח המתמיד בין הארץ והשמים. גם את כל תולדות הציונות אפשר לפתור מתוך ההיבט הזה של המתח בין הצד הארצי והצד השמימי של המקרא ושל מטרתו של האדם. האדם הוא סגולה בטבע, עם ישראל הוא סגולה בעמים – ולא יעזור שום דבר, הוא סגולה בעמים. עצם קיומו, למרות כל התנאים, מראה על הסגולה שלו. אבל עכשיו תראו את יופייה של הלשון העברית: מן המילה "סגולה" משתלשלת מילה אחרת, והיא: הסתגלות. לכאורה הדבר מנוגד: הסתגלות היא בריחה מן הסגולה. אנחנו קיימים, ההיסטוריה שלנו. ואני רוצה לתת לכם קווי-יסוד בהיסטוריוגרפיה הודות לאמנות הגדולה ולאמונה הגדולה שבמשחק הכוחות בין הסגולה לבין ההסתגלות. זוהי אמת, הסתגלנו הרבה. לא תמיד לרעה, לפעמים לטובה. עברנו תרבויות בין העמים. היה הכרח והיה גם טוב, והיו דברים בתרבויות הגויים שכדאי להסתגל אליהם, אינני יודע בדיוק אם ארצות-הברית או אנגליה או צרפת, אבל יש הסתגלות, והיא מבורכת, בתנאי. בתנאי שאני שומר על הסגולה. אם אני לא שומר על הסגולה, אין לי הסתגלות, אלא יש טמיעה מוחלטת. עכשיו הא לכם שני הכוחות האלה, לשני המעמדות המרכזיים, עמודי-התווך של ההיסטוריה שלנו. יציאת מצרים – הרי זה הארץ, מתן תורה – הרי זה השמים.

בין שני אלה לפעמים בכיסופים אחד לשני, ולפעמים בהתנגדות אחד לשני, של מאבקים ביניהם. אבל כל ההיסטוריה שלנו, לטוב ולרע, לשכר ולעונש, לששת הימים ולנסיגה מששת – הימים, היא המאבק בין היסודות האלה של ארץ ושמים. גם המאבק שנקרא בין "דת ומדינה". עכשיו תבינו עוד נקודה אחת מכאן. כשאנחנו מדברים על דה-ציוניזציה, או ביטול הציונות המתרחש במדינת ישראל, תראו איך זה הולך יד ביד עם דה-יהודיזציה. היו ניסיונות כאלה להיות ציוני בלי להיות יהודי, או גם ההפך – להיות יהודי מבלי להיות ציוני; זה לא פועל. שמים וארץ יחד נבראו: אתה לא יכול לוותר על זה או על זה. וזהו סוד קיומנו. מכיוון שאת משחק הכוחות האלה, קיום במשך אלפי שנים – אין אתה מוצא אצל עמים אחרים. אדגים לכם את זה, אמחיש לכם את זה בדבר אחר, שגם בו יש מהמפתח להבין את מאבקי הפוליטיים הרבים. נקודת מפנה היסטורית מכריעה בהיסטוריה שלנו היתה הוויכוח של שמואל הנביא עם העם. עם העם היהודי, כן, אותו העם היהודי, שכל-כך לא ממלכתי, מופיע בפני שמואל ואומר: תן לנו מלך, אנחנו רוצים להיות ככל הגויים. יהודים אומרים: רוצים להיות ככל הגויים. תן לנו מלך, ישפט אותנו, יעשה את מלחמותינו. איזו בגרות פוליטית נדירה בהיסטוריה של העם. שמואל הנביא מתנגד. מלך? אלוהים ימלוך לכם, הוא המלך; שמואל רואה בזה כפירה. הדבר המעניין הוא, מהי ההכרעה? הרי אנחנו מדברים בעניין משטר, לא דבר פשוט. משטר מלוכה, או בכלל כשאז אמרו – תן לנו מלך, הכוונה – תן לנו מדינה, כי אז מלך סימל את המדינה. העם חי בימי השופטים, חיים חצי אנרכיים, שבטיים. העם מרגיש סכנה. לפלשתים יש מדינה, אנחנו רוצים מדינה ככל הגויים. האם מדינה פירושה להיות ככל הגויים? הרי זה היה הוויכוח גם בראשית

עלינו. ועם שני אלה יצאנו וכבשנו את הארץ, ועם שני אלה
הקמנו מלכות ראשונה, ועם שני אלה הקמנו מלכות שנייה,
ועם שני אלה, אם ירצה השם, ולא רק הוא, דרכו אנחנו,
נקים את המלכות השלישית. תודה.

ה"נגד" של אלדד

גב' עדה ייבין

ב עמוד הראשון בספר **סמבטיון** אמורה היתה להידפס
ציטטה מכתביו של ניטשה, מתוך המאמר "כיצד
מועילה ומזיקה ההיסטוריה", והרי היא לפניכם:

ואם נפשכם מבקשת ביוגרפיות, אנא, רק לא את אלו,
אשר תזמונכם הוא פלוני אלמוני בתקופתו, כי אם את
אלה אשר בשערן מן הראוי היה לכתוב – הלוחם נגד
תקופתו.

קביעתו הנחרצת של ניטשה עשויה לעורר בנו הסתייגות
מה מהטעמים הבאים. האחד – הין, ובוודאי עוד יהיו
אישיים דגולים, שלא קמו נגד תקופתם, חיו בהרמוניה עם
סביבתם, ואף-על-פי-כן ראויים הם שידברו במעשיהם או
בהגותם, שכן חייהם ופועלם מעוררים אצל רבים התפעלות,
הערצה או מושא של הזדהות. השני – ה"נגד" אין לו שום
משמעות ולא חשיבות של ממש, אם אין הוא נושא עמו
בשורה כלשהי, רוצה לומר תכנים רוחניים, שמטרתם היא
אחת – לעצב את פניה התרבותיים של החברה.

אשר לאלדד, עלינו לשאול: ה"נגד" שלו, נגד מי ונגד מה
הוא מכוון? האם דיינו בכך שהוא יצא נגד דעת הרוב? מה
שכינו בזמנו "פרישה" או אי-ציות למרות הלאומית? וכי
אין עלינו לשאול מה טיבו של ה"נגד" הזה ולבדוק מהי
קרקע צמיחתו, על מה הוא מושתת, מה מקורו, ומאין שאב
אלדד את תעצומות נפשו? והאם אין חלק רב מהווייתו של
אלדד מנותק אולי משיקולים ריאליים של המציאות, והוא
חותר במשאלת-לב למצב רצוי, בהתעלמו לחלוטין מן
המצוי? ואולי בזה טמון כוחו, שה"נגד" שלו כל-כולו הוא
חתיירה נועזת ובלתי-נלאית להפוך את המצוי לרצוי? ועוד:
האם אין מתבקשת השאלה שמא עמידת הנגד בשנות חיים
ארוכות באה למלא איזה צורך נפשי של מזג דווקאי, או של
איזו תכונת אופי מולדת?

נראה לי שאם נרצה לתמצת את ה"נגד" של אלדד,
ניווכח לדעת שהוא נרתם בכל כוחותיו לאבחון סיבותיו
ותחלואיו של המשבר הקשה שבו שרוי העם היהודי. כן
עשה רבות למען ביסוסם של התודעה והרצון הלאומי
לשאת את משא הזיכרון היהודי על כל מה שמשמע מכך.
ואם נראה עוד לתמצת את עיקרו של ה"נגד" נאמר, שאלדד
הקדיש את חייו כדי להצביע על הלכידות, זרמי מחשבה
והשקפות עולם, המשפיעים בחברה הישראלית, זו
המפקיעה עצמה מדעת מכל זהות ושייכות מחייבת של
היהדות. חברה שעטתה עליה גלימה של ישראליות קולנית

ישראל, הגולן איננו ארץ אבות. אני רוצה בארץ הזאת, כי
היא ארץ אבותי. הבטחה משמים או הבטחה מהלב או
מהשבעה אשר הושבענו. שזוהי סכנה, סכנת חיים? גם זו
אמת. הא לכם הכוח של שמים וארץ, כשהם פועלים יחד.
אני חוזר למוטיב ההיסטוריוסופי הזה של המקרא –
שמים וארץ יחד נבראו, שניהם משחקים זה עם זה,
לפעמים במאבק. המוטיבציה האידיאית זאת היא ארץ-
ישראל, ואני אוהב אותה ואני רוצה אותה, כי זאת היא
ארץ-ישראל, והמוטיבציה הפיזית – זו סכנה לקיומנו,
שניהם משחקים יחד; שניהם, לא זה בלי זה.

הדברים מתארכים, כן, עברתי לבית שני, ושם אני חייב
להוסיף משהו. בימי בית שני נעשה ניסיון לסינתזה של
ערכים, שלפעמים נאבקו זה בזה. אמרתי – ימי בית שני
"מצטיינים" בזה שלא היתה ריבונות פוליטית מלאה. היו
חיים יפים – ההלכה התחילה להתפתח, היה מוסד דתי
עליון, חוקתי עליון, והוא הכנסת הגדולה, עוד לא סנהדרין,
סנהדרין זה נקרא אחר-כך. אגב, אם שמתם לב, אם
חשבתם פעם על הבעיה הזאת – המוסד העליון הדתי,
החוקתי שלנו, נקרא במילה יוונית – סנהדרין. למה לא
כנסת? כנראה שאז חשבו שמוטב סנהדרין יוונית
שמחוקקת חוקי יהודים, מכנסת שמחוקקת חוקי גויים,
ולא השם הוא הקובע. אבל הנה פרץ מרד החשמונאים, כפי
שאמרתי, בעזרת הגויים. זוהי אמת, בעזרת הגויים. יהודה
המכבי מכריז הכרזה לפני המלחמה: על מה אנחנו יוצאים
להילחם? עכשיו שימו לב, רבותי, כי יש פה ניסיון של
הגדרה. אגב, פעם ראשונה שכתוב שם יהדות. בכל התני"ך
אין מילה "יהדות". בספר החשמונאים כתוב פעמיים –
יהדות. אבל יש גם הגדרה מהי יהדות – תצאו להילחם
בגבורה, אומר יהודה מקבי, על התורה, על המקדש, על
העיר, על נחלת אבות, ועל שלטון האומה. הא לכם חמישה
אלמנטים, שמהווים את היהדות לפי הגדרת יהודה המכבי,
והלוואי והיה זה היום. הפתיחה היא כמובן על התורה,
היא האידיאה. נלחמים על האידיאה. המקדש – שמסמל
את הבית של האידיאה. צבאות טיטוס לא יכלו לצאת
מהתפעלות, כשראו איך היהודים נלחמים על בית-המקדש
שלא יישרף, איך פורצים לתוך האש. על העיר – היא
ירושלים, סתם העיר, היא ירושלים. אידאה – מקדש,
ירושלים. נחלת אבות – שימו לב למונח הזה, זוהי נחלת
אבות. כלומר, גם מבחינת משפט בינלאומי, זוהי נחלת
אבותינו. עכשיו, הסיום המעניין הזה, אנחנו יודעים שכבר
בימי בית שני קמו קבוצות בקרב החשמונאים של חסידים
ראשונים שאמרו: דיינו, שחררנו את בית-המקדש, טיהרנו
אותו, יש לנו חופש דתי – דיינו. למה לנו מדינה? שישלטו
הגויים. יהודה המכבי מצא לנחוץ פה להוסיף – שלטון
האומה. קודם כל יפה הוא שלטון האומה, ושנית, ללא
שלטון האומה אין משמעות לכל הערכים האחרים שנלחמנו
עליהם. הא לכם, כפי ששואלים – מהי יהדות, הא לכם
יהדות בהגדרתה.

עכשיו, אני חוזר למה שפתחנו בו במשל של יציאת
מצרים ושל מתן תורה. ארץ ושמים. שני הערכים
המרכזיים האלה – יציאת מצרים ומתן תורה, עליהם
מבוססות האומה וההיסטוריה שלנו. זוהי סגולתנו
בהיסטוריה. ויש מאבקים ביניהם, ומה שחשוב יותר,
שהמאבקים האלה יומיומיים, הם פוליטיים לפעמים, אבל
לזאת, רבותינו, התכוונה התורה, כששני אלה ניתנו בכפייה